

ETZ: gefaseerd bouwen aan de toekomst

Het Elisabeth-TweeSteden Ziekenhuis (ETZ), een fusieziekenhuis dat is ontstaan in 2016, werkt momenteel aan het ontwerp van een nieuw ziekenhuis. Doel: aansluiten bij zorgprofielen van de drie locaties, logistiek optimaliseren, verduurzamen en stappen zetten richting een 'smart hospital'.

De fusie was voor ETZ destijds reden om de visie op zorg opnieuw tegen het licht gehouden en te kijken welke zorg op welke locatie gewenst is. Dit resulteerde in nieuwe profielen per locatie, waarbij complexe en acute zorg plus bijbehorende diagnostiek geconcentreerd wordt in de locatie Elisabeth, terwijl op de beide andere vestigingen (TweeSteden en Waalwijk) de nadruk komt te liggen op poliklinieken en diagnostiek en voor TweeSteden tevens op dagbehandeling. Met de renovatie in aantocht voor de locatie Elisabeth ging ETZ aan de slag met het ontwerp van een nieuw ziekenhuis. "De concentratie maakt nieuwbouw noodzakelijk, omdat het bestaande gebouw niet groot genoeg is om volledige acute en klinische zorg te huisvesten. Terwijl clustering met het oog op de personeelsschaarste wel het beste is", stelt Wessel Griffioen, manager Facilitair & Vastgoed en gedelegeerd opdrachtgever vanuit de RvB.

Modulair plan

Een tweede reden voor de renovatie is dat het een veertig jaar oud gebouw betreft. "Dus moet je de komende tien jaar sowieso kiezen voor renoveren of vervangende nieuwbouw. Wij hebben nu beide invalshoek

en gecombineerd met nieuwbouw die aansluit bij de nieuwe zorgprofielen. Binnen het masterplan dat we hiervoor hebben opgesteld, heeft huisvesting van de acute zorg prioriteit", aldus Griffioen. Binnen het masterplan worden in fases van steeds vijf jaar tot en met 2050 stappen gezet van bestaande bouw naar nieuwbouw. De twee eerste stappen zijn inmiddels geconcretiseerd: in 2025 moeten het nieuwe klinische gebouw en het acute blok er staan, en in 2031 volgen OK, IC en radiologie, plus verdere uitbouw van het klinische gebouw. "Een modulair plan dus, waarbij we per fase zo'n honderd bedden toevoegen. Vanaf 2031 ontstaat mogelijk zo leegstand binnen het complex. Dan vindt sloop plaats of wordt een gebouw ingezet als wisselruimte."

De keuze voor gefaseerd bouwen is ingegeven door verschillende overwegingen. Allereerst financieel: gebouwen die nog niet zijn afgeschreven, hoeven dan niet versneld te worden afgeschreven. "Daarnaast biedt het ons de gelegenheid beslismomenten uit te stellen. We kunnen bijvoorbeeld later bekijken of de huidige poliklinieken nog wel in dezelfde omvang teruggebouwd worden of dat dit vanwege zorg op afstand niet nodig is. En ontwikkelingen in de ligduur kunnen aanleiding zijn om in de laatste fase minder bedden toe te voegen", ver-

Foto: ETZ

| huisvesting

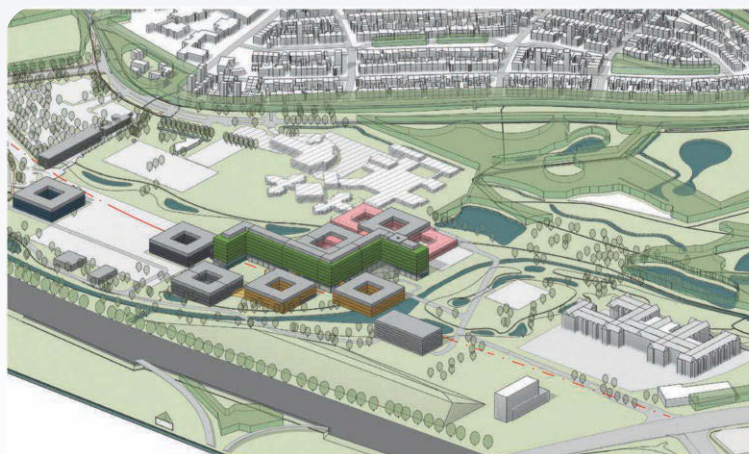
Impressies: Cortemaker Algra Feenstra

De bestaande situatie, locatie Elisabeth, van het ETZ.

De eerste fase van de nieuwbouw, met uitbreiding acute functies en één torenkliniek (in groen).

Het eindplaatje van het masterplan, waarbij oudbouw volledig is vervangen door nieuwbouw.

**Gefaseerd bouwen biedt ons de gelegenheid
beslismomenten uit te stellen**

aldus Wessel Griffioen, manager Facilitair & Vastgoed bij ETZ

klaart Griffioen. “De doorlooptijd van nieuwbouwprojecten is dermate lang dat sommige keuzes achterhaald zijn als je ze meteen bij het ontwerp hebt moeten maken. We hebben dan ook bewust gekozen voor gefaseerde bouw.”

Klimaatadaptief bouwen

Actuele ontwikkelingen als de coronapandemie, het stikstofvraagstuk en de PFAS-problematiek hebben eveneens impact op de bouwplannen. “We kijken nadrukkelijk naar ventilatie en naar mogelijkheden om patiëntstromen en stromen van acute functies te scheiden. Ook denken we na over het benodigde aantal isolatiekamers, cohort-verpleging waarbij een hele afdeling afgesloten kan worden, de IC-capaciteit: standaard of toch extra bedden. Hierbij speelt het personeelsvraagstuk ook een rol”, zegt Marc Koster, programmamanager Vastgoed bij ETZ. Uit berekeningen blijkt dat het uitzetten van de WKK – het ETZ gaat gasloos, all-electric bouwen – voldoende stikstofruimte biedt voor nieuwbouw. Ook de PFAS-kwestie is te ondervangen door grond te herverdelen op het eigen terrein. “Daarnaast willen we klimaatadaptief bouwen. De locatie Elisabeth is gevestigd in een overstromingsgebied. Dus bouwen we het ziekenhuis iets hoger, zonder kelders. Om verdroging tegen te gaan, wordt hemelwater opgevangen en geïnfilterd. Verder willen we bruggen aanleggen over het riviertje De Leij, dat langs ons terrein stroomt. Daarvoor zijn we in nauw overleg met de gemeente Tilburg en met het waterschap om blokkades in de afvoer van water via de Leij te voorkomen.”

De afgelopen maanden is in samenwerking met ptg advies een programma van eisen opgesteld voor het klinische gebouw en het acute blok, dat leidend zal zijn in het ontwerpproces. “Hier zijn tal van afdelin-

gen bij betrokken en die hebben in circa tien gebruikersgroepen hun input kunnen geven. Daarnaast zijn expertgroepen op het gebied van ICT, facilitair, arbo, opleiden & vitaliteit, infectiepreventie en de laboratoria aangeschakeld. In totaal ging het daarbij om ongeveer tweehonderd medewerkers”, schetst Griffioen. In mei dit jaar werd een ontwerp-consortium ingericht onder leiding van architectenbureau Gortemaker Algra Feenstra, tevens aanspreekpunt voor ETZ, waar verder ook Royal HaskoningDHV, Peutz en MTD Landschapsarchitecten zitting in hebben. Total cost of ownership (TCO) is nadrukkelijk een eis vanuit ETZ. “We willen dat partijen niet alleen kijken naar de kosten van investeringen, maar ook naar de kosten van de totale exploitatiefase. Wellicht leidt een investering in een sprinklerinstallatie later tot besparingen op onderhoud van brandscheidingen en kleppen in ventilatiekanalen. Dan is het goed om aan de voorkant iets meer te investeren”, zegt Koster. Griffioen vult aan: “Door te laten ontwerpen in BIM hopen we verder faalkosten door fouten in het bouwproces te vermijden.” Naar verwachting wordt eind 2022 een uitvoerende partij geselecteerd.

Geïntegreerd gasloos

Om gasloos te kunnen bouwen, onderhoudt ETZ nauwe contacten met de gemeente, die aan de zuidkant een vijfde generatie WKO wil realiseren. “Wellicht dat wij daar op kunnen inkoppelen en onze restwarmte kunnen uitwisselen met woningen in de omgeving. Het is beter elkaars overschot aan warmte en koude te benutten dan die weg te blazen”, betoogt Koster, die erop wijst dat ETZ onderdeel is van een zorgcampus. “Dan is het beter dat niet iedereen naar een eigen oplossing kijkt, maar geïntegreerd gasloos te gaan.” Om de ambitie van all-electric te realiseren, zal het ETZ extra aansluitcapaciteit nodig hebben, stelt Griffioen. “Daar zijn al berekeningen voor gemaakt om de

tekst • ptg advies

ptg advies maakt PVE voor nieuwbouw ETZ

Het ETZ zal de komende jaren zijn acute functies concentreren op de locatie Elisabeth. Hiervoor is inmiddels een masterplan opgesteld. Het streven is deze nieuwbouw gefaseerd te realiseren.

Het ETZ heeft ptg advies gevraagd het programma van eisen voor de eerste fase uit te werken. Samen met de (toekomstige) gebruikers heeft ptg advies in een intensief participatief proces het afgelopen half jaar een programma van eisen opgesteld dat de basis vormt voor het komende ontwerpproces.

Programma van eisen

Het resultaat is een integraal programma van eisen, waarin op basis van vooraf vastgestelde uitgangspunten zowel functioneel en procesmatig als ruimtelijk de toekomstige huisvesting voor de betreffende onderdelen wordt uitgewerkt. Ook de invloed van technologische ontwikkelingen en belevingsaspecten maken deel uit van het programma van eisen.

Vragen die beantwoord moesten worden waren onder meer: Hoe zien de toekomstige zorgprocessen eruit? Hoe wil je werken in het nieuwe ziekenhuis? Wat is voor een patiënt belangrijk? Hoe gaan we om met privacy en reductie van onzekerheid? Hoe maken we het verblijf zo prettig mogelijk? En hoe realiseren we dat binnen de

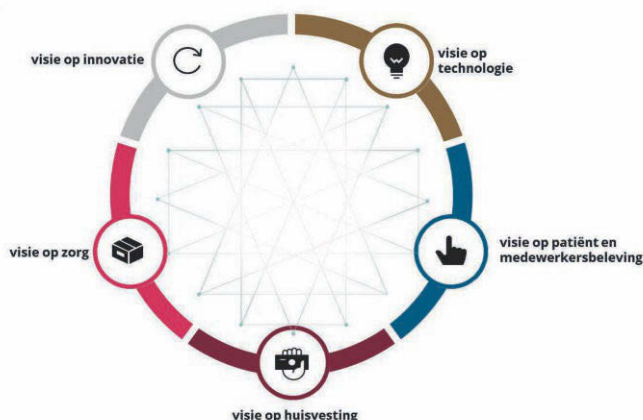
kaders van beschikbare ruimte en budget?

Door met alle betrokkenen gezamenlijk het programma van eisen ‘vanuit de zorg’ te ontwikkelen, zijn we er samen in geslaagd om tot een gedragen plan te komen.

Succesfactor

Belangrijke succesfactor? Met alle gebruikers en betrokkenen aan tafel in gesprek, luisteren naar elkaars ideeën, werkwijzen, belangen en onzekerheden en daarna samen de afwegingen en keuzes maken.

► Meer informatie: www.ptg-advies.nl

“We willen dat partijen niet alleen kijken naar de kosten van investeringen, maar ook naar de kosten van de totale exploitatiefase”

stelt Marc Koster, programmamanager Vastgoed bij ETZ.

capaciteit nu en straks te vergelijken. Als we de WKK uitzetten, moeten we sowieso meer stroom inkopen. Na de zomer gaan we dan ook de aanvraag voor uitbreiding van E-capaciteit starten.”

In de bouwplannen besteedt ETZ ruim aandacht aan andere duurzaamheidsaspecten, zoals het behandelen van afvalwater vanwege medicijnresten in het water, maar ook duurzaam inkopen en een healing environment. “Ons ziekenhuis staat nu met de rug naar de groene omgeving. Daarom spiegelen we straks de hoofdingang, zodat deze aan het Leijpark komt te liggen. Door een groene omgeving te creëren, ontstaat meer schaduwwerking en dus minder opwarming. Bovendien is zo’n groene omgeving heilzaam voor patiënten en personeel”, zegt Koster. Dankzij die spiegeling is het ziekenhuis ook via de snelweg rechtstreeks benaderbaar, wat de toegankelijkheid en bereikbaarheid van de acute zorg vergroot. Verder vergemakkelijkt dit de scheiding van stromen, waarbij bezoekers via de hoofdingang binnenkomen en de ingang voor personeel zich aan de achterkant bevindt. Tot slot wil ETZ met natuurinclusief bouwen aansluiten bij De Leij als ecologische verbindingzone tussen Natura 2000-gebieden, bijvoorbeeld door nestkasten voor vleermuizen in het gebouw op te nemen.

Voorsorteren

Verder grijpt het ziekenhuis de nieuwbouw aan om op tal van terreinen zaken anders in te richten. Koster: “De huidige logistiek is niet optimaal, een deel van het transport gebeurt over een publieke gang. Dat willen we in de toekomst meer scheiden.” Daarnaast wil ETZ voorsorteren op een ‘smart hospital’. “We kijken welke technische innovaties zorg- en logistieke processen kunnen ondersteunen. Uit onderzoek blijkt dat personeel elke dag 40 minuten bezig is met spullen zoeken. Een track & trace-systeem kan dan uitkomst bieden. Want je hebt die handen toch liever aan het bed”, zegt Griffioen. Daarnaast kunnen sensoren ruimtegebruik signaleren en zo onnodig schoonmaken tegengaan.

“Het voordeel van gefaseerd bouwen is dat we kunnen experimenteren en ideeën breder kunnen toepassen bij succes of laten vallen als het niets oplevert.” Inmiddels is het masterplan omgezet in een bestemmingsplan, dat na de zomer in procedure wordt gebracht. Weer een stap die ETZ dichterbij de toekomst brengt.